

De verrommelingsparadox

‘Wees toch zuiniger op je landschap en aap de randstad niet zo na’, hoorde ik onlangs iemand zeggen over de teloorgang van streekeigen bouwen en landschapsinrichting. Streekeigen bouwen maakte immers ooit plaats voor verrommeling. Vaak is onze Pavlov-reactie dan dat er weer meer gedecentraliseerd zou moeten worden, want welke overheidslaag zou nou beter weten wat streekeigenheid is dan de laagste overheidslaag, de gemeente...

Veertig jaar Wet Ruimtelijke Ordening (WRO) legde het zwaartepunt echter altijd al bij die gemeenten. Zij maakten immers het juridisch beslissende bestemmingsplan en zij verleenden uiteindelijk de bouwvergunning of aanlegvergunning. Is de lokale democratie eigenlijk wel zo geschikt om verrommeling te voorkomen en streekeigen bouwen en inrichting te stimuleren? Bouwrecht en ruimtelijke ordening werden jarenlang gedomineerd door de gemeente, niet zozeer door rijk en provincie.

Juist de gemeentelijke overheden zouden zich het verwijt van verrommeling moeten aantrekken. Zij waren de afgelopen decennia feitelijk de baas in RO-land.

Op nationaal niveau, in de Nota Ruimte, werden in 2005 daadkrachtig en centralistisch Nationale Landschappen voorgesteld met elk een aantal te beschermen kernkwaliteiten. Ook de nieuwe Wro gaf vervolgens veel nieuwe bevoegdheden juist aan de centrale en regionale overheid. Het *ontwerp-AMvB Ruimte* lijkt evenwel alweer een decentralisatietrend in te zetten nu veel aan getrapte doorwerking via provinciale ruimtelijke verordeningen wordt overgelaten. De stap naar gemeentelijke normstelling is dan zo weer gezet.

Dit brengt mij op de volgende paradox: in plaats van verrommeling willen we in Nederland weer meer streekeigenheid; om die

“Stel iets of iemand boven die bouwlustige wethouder die in z’n vier jaar snel resultaat wil zien door het sans scrupules volbouwen van weer een stuk groen landschap”

streekeigenheid te stimuleren willen we weer meer decentraliseren, maar decentralisatie blijkt juist weer tot meer verrommeling te leiden. De uitweg uit deze negatieve spiraal van decentralisme lijkt te zijn om meer in te zetten op regionale, centrale of althans bovengemeentelijke aansturing. Stel iets of iemand boven die bouwlustige wethouder die in z’n vier jaar snel resultaat wil zien door het *sans scrupules* volbouwen van weer een stuk groen landschap. Het falende landschapsbeleid wordt ook al buiten juridische kring toegeschreven aan de verregaande decentralisatie. Voor gemeenten zou landschap vaak een posterioriteit zijn. Ook is al gepleit voor meer Europese sturing van ruimtelijke ordening en landschapsbeleid.

De oude WRO legde het zwaartepunt bij de gemeente. De nieuwe Wro geeft daarentegen alle overheidslagen nu een kans. Alle lagen kunnen bestemmingsplannen maken: Rijksinpassingsplan (RIP), provinciaal inpassingsplan (PIP) en gemeentelijk bestemmingsplan. Het lijkt wel op een dialectiek van *these* (gemeentelijk zwaartepunt in oude WRO), *antithese* (alle overheden kunnen aan RO doen in nieuwe Wro) en een mogelijke *synthese* in een toekomstige omgevingswet waarbij, al dan niet Europees aangestuurd, de centrale en regionale overheid de RO gaan domineren. In elk geval valt het te hopen dat onze nationale landschappen niet af zullen glijden tot gemeentelijke landschappen.

Fred Kistenkas
fred.kistenkas@wur.nl

foto Fred Kistenkas

Een voorbeeld van gemeentelijke onkunde: een veebrug dwars door het oudste (18e eeuwse) gedeelte van de Grebbelinie nabij Woudenberg. De gemeente verleende hiervoor een aanlegvergunning.